

Peltovahinko. Vahingonkorvaus. Luomuviljely. Syy-yhteys. Poro.

POROVAHINKOLAUTAKUNTA

Asianumero 4397/00.01.06.03.00/2023

Lausunnon antopäivä: 15.9.2023

Porot olivat laiduntaneet nurmipeltolohkoilla A ja B. Lohkon A osalta sadonmenetys johtui paitsi poroista myös kuivuudesta ja viljelyteknisistä syistä. Porojen aiheuttaman vahingon osuudeksi lautakunta katsoi puolet. Lohkon B osalta vahinko ei ollut syy-yhteydessä poroihin vaan johtui kokonaan tai ainakin pääasiassa kylvömenetelmien, sääolosuhteiden ja maalajiominaisuuksien yhteisvaikutuksesta.

Lausuntopyyntö

Kiinteistönomistaja on pyytänyt porovahinkolautakunnalta lausuntoa paliskunnan vahingonkorvausvelvollisuudesta. Lausuntopyynnön mukaan paliskunnan porot olivat aiheuttaneet satovahinkoa yhteensä noin 11 hehtaarin alalla.

Paliskunnan vastine

Paliskunnan näkemyksen mukaan sadonmenetys johtui pääasiassa kesän 2023 kuivista sääolosuhteista ja viljelyteknisistä syistä. Paliskunta oli valmis korvaamaan porojen aiheuttamana satovahinkona yhteensä 10 rehupaalin arvon.

POROVAHINKOLAUTAKUNNAN LAUSUNTO

Asiassa saatu selvitys

Peltolohkoilla suoritettiin katselmus, josta laadittiin erillinen pöytäkirja. Lautakunnan käytössä lausuntoa varten oli lohkokortit ja lohkokartat sekä osapuolten kirjalliset lausumat ja heidän esittämänsä selvitys porojen liikkumisesta alueella.

Kyseessä oli luomutila, joka poikkeaa tavanomaisesta viljelystä ensisijaisesti viljelyssä käytettävien lannoitusmenetelmien osalta. Lohkot olivat aitaamattomia. Osapuolet olivat samaa mieltä siitä, että lohkoilla oli ollut jatkuvasti poroja heinäkuun ja elokuun ajan. Osapuolten käsitys porojen määrästä vaihteli 5 ja 25 välillä. Poroista oli ilmoitettu paliskunnalle, ja paliskunta oli aktiivisesti pyrkinyt ajamaan poroja pois viljelyksiltä.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on kysymys siitä, onko paliskunta velvollinen korvaamaan väitetyn porojen aiheuttaman vahingon viljelyksille. Osapuolet ovat erimieliset vahingon määrästä ja siitä, mistä syystä vuoden 2023 sadonmenetys on johtunut.

Sovellettavat säännökset

Poronhoitolain (848/1990) 31 §:n 1 momentin mukaan poroja on hoidettava siten, etteivät ne pääse viljelyksille ilman maanomistajan, taikka silloin kun hallintaoikeus kuuluu muulle kuin maanomistajalle, haltijan lupaa eivätkä aiheuta vahinkoa metsänuudistusaloilla oleville taimikoille tai muutoinkaan aiheuta tarpeettomasti vahinkoa maa- tai metsätaloudelle.

Poronhoitolain 34 §:n 1 momentin mukaan porojen maa- ja metsätaloudelle aiheuttama vahinko samoin kuin porojen 31 §:n 1 momentissa tarkoitettulla alueella aiheuttama vahinko on korvattava vahinkoa kärsineelle.

Poronhoitolain 35 §:n 1 momentin mukaan korvauksen porojen aiheuttamasta vahingosta maksaa se paliskunta, jonka alueella vahinko on tapahtunut.

Asian arviointi

Lohko A

Lohkon A lohkokortin mukaan lohkon ravinnetila oli muutoin hyvä paitsi kaliumin osalta. Happamuus (pH) oli hyvä tasolla 6 ja toisessa näytepaikassa 5,3, joka on välttävä. Maalaji oli hietamoreeni ja karkea hieta, joiden multavuus on hyvä (erm).

Lohko oli uusittu kesäkuussa 2023 kyntämällä ja muokkaamalla lautasäkeellä. Siementen kylvö oli tehty pintakylvönä. Pääsatokasveina olivat vihantakaura ja timotei.

Kasvuston pituus oli koko lohkolla 5–15 cm. Lohkolla oli nähtävissä kauttaaltaan porojen ulostetta ja jälkiä. Kasvusto oli aukkoinen ja harva. Kasvusto oli kokonaisuudessaan laidunnettu niin tarkkaan, että kasvustonäytteitä menetetyin sadon määrän laskemiseksi ei voitu ottaa. Porojen laiduntaminen ja liikkuminen lohkolla oli aiheuttanut vahinkoa. Porojen ohella poikkeuksellisen kuivan kesäkuun vuoksi kuiva kasvualusta ja kauran pintakylvö olivat aiheuttaneet huomattavaa kasvien itävyyden ja kasvuun lähdön heikkenemistä. Kuivuuden ja kylvötavan osuudeksi sadonmenetyksestä lautakunta katsoi puolet.

Syntyneiden tuhojen vuoksi lohko oli tarpeen uusia. Satovahingon määrää arvioitaessa jouduttiin turvautumaan lohkon lohkokorteista ilmenevään viljelyhistoriaan. Vihantakauran satomäärässä tukeuduttiin MTT:n Apukan tutkimusasemalla tehtyihin viljelykokeiden tuloksiin (O. Nissinen 2005).

Vihantakauran satomäärä koeviljelyolosuhteissa oli siemenmäärällä 110 kg/ha (100-120) 5317 kg ka/ha. Lohkolle kylvetyllä siemenmäärällä (60 kg/ha) vihantakauran odotussatomäärä hyvissä olosuhteissa oli noin 2900 kg ka/ha. Sääolosuhteiden ja käytetyn kylvötavan johdosta vihantakauran odotussato oli noin 1450 kg ka/ha.

Timotein odotussadon määrä uudistusvuonna, kun kylvö tehdään kesäkuulla, oli tavallisesti noin puolet normaalisadosta. Timoteisato tavanomaisessa viljelyssä oli perustamisvuonna usein 3500 - 5000 kg ka/ha. Tilan satohistorian perusteella timoteisato olisi normaaleissa kasvuolosuhteissa ollut perustamisvuonna noin 1300 kg ka/ha, mistä porojen aiheuttama osuus puolet oli noin 650 kg ka/ha. Lohkon A sadonmenetys oli yhteensä siis 2100 kg ka/ha.

ProAgrian maatalouskalenterin 2023 mukaan säilörehun tuotantokustannukset luomuviljelyssä ovat 0,11 €/kg ka (ALV 0 %). Kustannuksista on vähennetty pinta-alatuet. Lautakunta katsoi, että korvattava sadonmenetys lohkolla A oli siten 231 €/ha.

Lohkon A uusimiskustannukset perustuivat lohkokorteista ilmeneviin kylvömääriin, ostokuiteissa ilmeneviin hankintahintoihin ja lannoituksen osalta neljän vuoden viljelykiertoon. Lautakunta katsoi, että porojen aiheuttaman vahingon osuus lohkon A uusimiskustannuksista 693,29 €/ha oli puolet eli 346,65 €/ha.

Sadonmenetys ja uusimiskustannukset olivat hehtaaria kohden yhteensä 577,65 €/ha. Yksilöity laskelma lohkon A uusimiskustannuksista ja sadonmenetyksestä on lausunnon liitteenä.

Lohkot B

Lohkot B oli uusittu kesäkuussa 2023 kyntämällä ja muokkaamalla lautasäkeellä. Lohkot olivat luomun ensimmäisen vuoden siirtymävaiheessa. Lohkoille oli kylvetty viherlannoituskasveiksi Westerwold-raiheinä, Niklas -kaura ja sinilupiini, jotka murskataan ja muokataan maahan lannoitteeksi. Maalaji oli saraturve (ct). Lohkojen ravinnetaso on välttävä.

Havaintojen mukaan porot olivat laiduntaneet näilläkin lohkoilla kasvukauden aikana päivittäin, vaikka porojen jälkiä ja ulosteita ei voimakkaan kasvuston takia voitu havaita. Lohkoilla oli vahva raiheinäkasvusto, joka oli jo vahvasti korsiintunut ja tähkällä. Kaurakasvustoa ja sinilupiinia oli runsaasti vain osalla lohkoista, muualla vain satunnaisesti.

Lautakunta ei pitänyt todennäköisenä, että porot olisivat syöneet valikoimalla ainoastaan kauran ja lupiinin ja jättäneet raiheinän lehtevän verson syömättä, joka myös oli poroille maittavaa ennen korsiintumista. Lohkoista eräs poikkesi viereisistä siten, että se oli hyvin itänyt ja kasvanut raiheinän lisäksi kaurakasvustoa. Lautakunta ei pitänyt todennäköisenä, että porot olisivat jättäneet kyseisen lohkon kasvuston kauran, lupiinin ja raiheinän lehtevässä (maittava) vaiheessa koskemattomaksi.

Lautakunta totesi, että kesäkuun 2023 poikkeuksellinen kuivuus oli aiheuttanut kyseisillä lohkoilla huomattavan itävyysongelman. Eloperäiselle (turvemaa) maalle syntyi muokkauksen jälkeen pitkänä sateettomana jaksena kuiva kosteutta eristävä pintakerros. Turvemaat sitoivat hyvin vettä ja hyvin juurtuneet kasvit menestyivät turvemaidella hyvin myös kuivilla jaksoilla. Turpeen ongelma oli pitkä kuiva jakso. Mikäli turvemaa kylvetään pitkän kuivan jakson aikana, pintaan kylvetty siemen ei saa pintaan syntyneen kuivan eristävän kerroksen läpi riittävästi kosteutta ja itäminen jää huonoksi. Oli varsin todennäköistä, että hyvin itänyt lohko oli kosteusolosuhteiltaan poikennut muista lohkoista kylvöajankohtana, ja itäminen kauran siemenen osalta oli onnistunut muita lohkoja paremmin.

Asiassa ei voitu osoittaa, että kaurakasvuston ja lupiinin puuttuminen lohkoilla B olisi johtunut poroista. Sitä vastoin oli hyvin todennäköistä, että kaurakasvuston ja lupiinin puuttuminen johtui kylvömenetelmien, sääolosuhteiden (kuivuus) ja maalajiominaisuuksien (ct) yhteisvaikutuksesta.

Johtopäätös

Asiassa esitetyn selvityksen perusteella paliskunnalla on poronhoitolain 34 §:n 1 momentin mukainen velvollisuus korvata vahinkona lohkon A osalta yhteensä 1611,63 euroa.

Ratkaisukokoonpano

Lausuntoasian ovat ratkaisseet porovahinkolautakunnan jäsenet Ilari Hovila, Juha Joonas ja Rauno Kuha

LIITE 1, Lohkon A perustamiskustannukset ja sadonmenetys

Vuoden 2023 perustamiskustannus sisältäen rahdin ALV 0 %

Nurmen uusiminen	€	Konekustannukset perustuvat ProAgrian vuoden 2023 maatalouskalenterin urakointihintoihin					
Kyntö €/ha	73,5	Lannoitus-, siemen- ja rahtikustannukset perustuvat tilan ostokuitteihin					
Kylvömuokkaus (€/ha)	38,1						
Kivien keräys	86,6						
Lannoitustyö (€/ha)	60,9						
Lannoitteet (perustaminen €/ha)	94,06	Vuoden 2023 lannoitus on laitettu koskemaan koko viljelykiertoa. Laskelmassa on mukana vain					
Kylvötyö (€/ha)	70,1	vuoden 2023 lannoitusosuus eli neljännes kustannuksista.					
Siemenkustannus, €/ha	356,63	Timotei Tenho 41,9 kg, ruokonata 6,3 kg, kaura Niklas 167,4 kg, sinilupiini 7,9 kg, alsike-apila 3,2 kg sis. Rahti					
Kasvinsuojeluaine työ (€/ha)	0	71,23	33,58	192,5	16,82	42,5	356,63
Kasvinsuojeluaineet (€/ha)	0						
Kustannukset yhteensä (€/ha)	693,29						
Uusimispinta-ala, ha	2,79						
Perustamiskustannus yhteensä	1934,28						
Vähennetään kuivuuden osuus 50%	967,14	Korvattava osuus					
Satovuoden kustannus 1 vuosi	1934,28	100 % perustamiskuluista neljän vuoden kierrolla					
Satovuoden kustannus 2 vuosi	1450,71	75 % perustamiskuluista neljän vuoden kierrolla					
Satovuoden kustannus 3 vuosi	967,14	50 % perustamiskuluista neljän vuoden kierrolla					
Satovuoden kustannus 4 vuosi	483,57	25 % perustamiskuluista neljän vuoden kierrolla					

Satomäärä vuodelle 2023 perustuu lohkon vuosien 2022 ja 2021 satohistoriaan sekä vihantakauran MTT:n viljelykokeisiin sääolosuhteet ja viljelytapa huomioituna

Sadonmenetys 2023

Vuosien 2022 ja 2021 toteutunut sato lohkokorttien mukaan

Vahinkolohkon sadonmenetyksen arvo	€	2022	2021	
Odotussatomäärä tuorepaino (kg/ha)		13258	15152	
Sadon kuiva-aine-% / 100		0,5	0,5	Sadon korkea kuiva-aine % johtuu hyvin myöhäisestä sadon korjuuajankohdasta.
Odotussatomäärä (kg ka/ha)	2100	2375,986	2715,412	
Vahinkolohkon pinta-ala ha	2,79	2,79	2,79	
Sadonmenetys -% / 100	1			
Vahingon määrä (kg ka)	5859	6629	7576	
Kuiva-aineen kustannusarvo (€/kg)	0,11	Säilörehun tuotantokustannus luomutilalla euroa/kg ka ProAgrian maatalouskalenteri 2023		
Sadonmenetyksen arvo vahinkoalalla €	644,5			

Vahingon yhteismäärä	
Uusimiskustannukset	967,14
Sadonmenetys	644,50
Menetys yhteensä €	1611,64

uusimisen osuudesta puolet arvioidaan porojen aiheuttamaksi ja puolet kuivuuden ja kylvötavan.